

ВЪВЕДЕНИЕ

от Том Ходжкинсън

На пръв поглед мързелът и пътуването са две несъвместими неща. По дефиниция ленивият е домошар, бездеен човек, който предпочита да пътешества през древни земи по-скоро с пръст по картата или с книга в ръка, отколкото да премине през неудобствата на истинското пътешествие. Паскал има една мъдра мисъл, която гласи: *„Всички нещастия на човека произтичат от това, че не умее да седи тихо в усамотение.“* Проблемите започват с прекрачването на прага. Самата дума „пътешествие“ произлиза от друга, която на латински означава „тривръх инструмент за мъчения“*.

И все пак въпреки всички трудности на реалното пътешествие, мързелуващият може да бъде подтикнат да се впусне на път. И може да стане любител на странстванията, бродяга, изпълнен с любопитство, наблюдател на живота около него – известно е, че някои от най-великите пътешественици и автори на пътеписи всъщност са били големи мързеливци. Сещам се за всеизвестния д-р Джонсън – ленивеца, който се излежавал всеки божи ден в леглото си до обяд, но тръгнал на изключително трудно пътешествие в планините на Северна Шотландия в компанията на младия Бозуел. Друг подобен пример е Робърт Луис Стивънсън, който – въпреки че на 26 години написал есе в прослава на леността – страстно обичал да пътува. Пътеписът му „Пътуване с магаре в Шевен“ е същински

* Етимологията на travel (англ.) – пътувам, минава през travail (фр.) – труд; приема се, че тя произлиза от tripalis (лат.) – с три остри върха. – *Б. пр.*

шедьовър и вероятно е произведението, оказало най-силно влияние върху един от най-великите английски съвременни автори на пътеписи – Пол Теру.

Така че страстта към пътуването и мързелът всъщност са доста свързани – повече, отколкото може би предполагате. Изглежда ще е по-точно, ако кажем, че проявяващият ленивост изпитва отвращение към тази форма на пътешествия, която ни предлага съвременната туристическа индустрия. И по-специално – почивките. Не че критикуваме туризма сам по себе си. В края на краищата никой не отрича, че е истинско удоволствие да се скиташ безцелно в италианската провинция или просто да се излежаваш на брега, близо до прибоя. Но не може да се отрече, че има и нещо разочаровашо в почивка, прекарана само в слънчеви бани, както отбелязаха „Секс Пистълс“* преди доста време. Да, това си е фантазия, доста скъпа при това. Но е и просто утешителна награда за роба, заключен в капана на своята скучна работа.

Същото можем да кажем и за изтърканата от употреба модерна дума „изживяване“. Вместо да се захванем с трудната задача наистина да изживеем живота си смислено, предпочитаме скучното, изпълнено с труд всекидневие, от време на време пронизвано от високоволтови искри от „изживявания“, които сме планирали и които отмятаме по списък. Всички сме чели в списанията онзи списък от „100 неща, които трябва да направиш, преди да умреш“. Да караш „Ферари“, да отседнеш в хотел „Роял Аскот“ в Дубай, да участваш в рали Париж-Дакар, а също и в „Голямото надпушване“ в Амстердам, и така до втръсване. Жалко че Дейв Фрийман, чиято идея е този списък, умря само на 47 години.

Запознах се с Дан Кийрън, когато дойде в офиса на списание „Idler“** в Камдън. Възложихме на този жизнерадостен

* Sex Pistols – английска пънк група. – *Б. пр.*

** Английско лайфстайл списание, застъпващо идеята за личната свобода и автономността в противовес на трудовата етика и работохолизма. – *Б. пр.*

човек задача и той започна често да идва и да ни помага. Малко по малко се ангажираше все повече със списанието и дълги години беше помощник-редактор. В редакцията не само се забавлявахме, но водехме и философски диспути. Лаская се да мисля, че годините на Дан в „Idler“ му помогнаха да оформи миروгледа си, който той излага в тази книга.

Това, което Дан представя в нея, е една особена житейска философия, според която пътуването е част от личностното израстване, а не е бягство. В този смисъл изкуството да пътешестваш не се схваща като изпълнено с удобства пътуване или лишен от препятствия път. Дан не крие яростта си от бездушната атмосфера в съвременните хотели. Всъщност тук не става дума за копнеж по някогашното бавно пътуване, защото усещането за скорост е нещо субективно. Бързината на съвременните влакове например, която е нещо обичайно за нас, е напълно немислима за аптекар от Флоренция от 1450 година. Изкуството да пътуваш няма нищо общо с това, което наричаме „удоволствието да пътешестваш“ в наши дни, т.е. то не е временно бягство от ежедневните несгоди. Съвсем не, то по-скоро е свързано с отношението. Съществува и друго възможно определение и то може би е по-добро – тук става дума за вгълбеност в пътешествието.

И както тежкия труд прави по-сладка последващата го почивка, така и трудното пътуване прави пристигането още по-приятно. Лично аз съм убеден, че прилагането на подхода за възможно най-слабо съпротивление трябва да се съчетава със стоическото отношение, че не винаги всичко тече по мед и масло. Помня едно свое кошмарно самотно пътуване от Северна Германия до един гръцки остров, когато бях двайсетинагодишен. Към края на пътуването се озовах на малко пристанище, без да имам каквато и да е представа как да стигна до целта си. Разпитвах наоколо, но получавах само отрицателно покличане с глава. Накрая се предадох. Отпуснах се на пътната си чанта, стиснал главата си с длани. И в този момент към мен се приближи едно малко момче и каза: „Господине, господи-

не, автобусът за Лефкас тръгва след 20 минути.“ Качих се на този автобус и пристигнах в набеязаната цел – едно плажно кафене, носещо името „Рай“. Собственикът ми донесе бира. Седнах, съзерцавайки водата, и бях завладян от такава неопи-суема радост. Почивката винаги е сладка, но когато е заслужи-на, усещането е незаменимо.

Най-висшата форма на изтънченото пътуване е самотна-та разходка. Само тогава човек открива истинската свобода, при това на съвсем ниска цена, отдавайки се на едно забраве-но удоволствие – да разсъждава. Голяма част от съвременните пътувания специално са проектирани така, че да възпрепят-стват мисленето. Летищата не предразполагат към отпускане. Вместо това техният уродлив и посредствен дизайн разсейва със своите дисплеи, магазини и обяви. Никога не можеш да се отпуснеш и да се насладиш на момента. А самотната разходка от своя страна предоставя възможността да останеш сам със себе си. Хазлит има едно прекрасно есе – „На пътешествие“, в което пише:

Дайте ми чисто синьо небе над главата и зелена трева под краката, извиващ се път пред мен и три часа до вечерята. А след това – време за творене! Не бих устоял на порива да за-танцувам в пуцинака. Бих се смял, бягал, скачал и пял от ра-дост.

Да вървиш пеш, това е свобода, а и не е задължително да е на полето. Прекрасните ни градове са идеални за разходка. Когато съм в Лондон, често минавам по едночасовия маршрут от Бейсуотър до Пимлико, заобикаляйки през Хайд Парк по-край Сърпънтайн и през площад Слоун. Докато бродя така, възприемам себе си като *фланьор* – онази странна порода блуждаещи поети от XIX век, които обожавали да кръстосват Париж със скоростта на охлюв. За тях Волгър Бенджамин каз-ва, че обичали да извеждат на разходка костенурки, защото те определяли правилното темпо на походката.

Робърт Луис Стивънсън е категоричен, че най-приятни са самотните разходки:

За да се насладиш на разходката, трябва да я предприемеш сам. В цяла компания или дори само по двойки разходката вече не е разходка, а празна дума. Тя се превръща в нещо друго, по-скоро в излет.

Излетът не е нещо лошо, но идеята му е съвсем различна.

Направо срамота е, че влаковете днес са завладени от мобилните телефони, лаптопите и вградените дисплеи, защото преди появата им пътуването с влак предоставяше така лелеяната почивка след работния ден. Сега мъкнем работата си във влака или пък се втрещяваме в телевизора, докато преди време разполагахме с две опции – да четем или да гледаме през прозореца. И двете занимания – отпускащи и носещи почивка. Извинявам се, има и още едно, трето – съня. Влаковете, за разлика от автомобилите, допринасят за дрямката. Е, да, възможно е и да пренебрегнем различните модерни устройства във влака, както и да се насилим да изключим мобилния си телефон, а лаптопа да оставим в багажа.

Книгата, която предстои да прочетете, е плод на 20-годишния опит на Дан и различни преживявания по време на неговите пътешествия. Той пътува бавно, тъй като изпитва страх от летенето със самолет. Това го принуждава да търси алтернативи, което го води до концепцията за същината на същинското пътешестване. Сега е благодарен на фобията си, без която не би стигнал до въпросното прозрение. От друга страна, тя му причинява и известни трудности в живота. Тук отново държим да подчертаем, че пътешествието като изкуство не означава лесно или комфортно пътуване. Но пък и стремежът към спокойствие по време на пътуването, или наречете го „вътрешна свобода“, може наистина да е съпътстван с големи затруднения. Приятелите на Дан отлитат в Полша, за да присъстват на една сватба, докато на него му се налага да пропътува това

разстояние с влака. И в двете посоки. Пътуването е тежко, но за сметка на това той се чувства особено жизнен, защото ще се срещне с различни хора, ще може да изслуша историите им и да види гледки, недостъпни от люка на самолета.

Дан наистина изминава пътя. Едно от най-големите му и бавни пътувания, описано в тази книга, е едномесечно пътешествие в Британия, която прекосява заедно с двама свои приятели с камион за мляко. Смисълът на цялото пътуване е контактът с други хора. Колко пъти сте се запознавали и сте заговаряли някого по летищата? Преживяването е сближило Дан със случайно срещнати спътници. Той открива, че истината за тях не е такава, каквато ни внушават по медиите. Убеждава се, че страната е пълна с услужливи хора. Обществото не е мъртво.

Изкуството да пътешестваш е най-вече ода във възхвала на непланирането, на спонтанността. Съвременното пътуване и по-конкретно съвременните почивки са все по-стриктно планирани. За всеки ден е запланувано нещо. Вървим по маршрут, водят ни на разходка, обикаляме под строй забележителности. Дори тези, които са отишли на индивидуална почивка, се чувстват подчинени на някаква почти затворническа дисциплина. Д-р Джоунс казва, че „от нищо не лъха такава безнадеждност, както от планираното забавление“. Планираната веселба не оправдава очакванията и Дан чудесно описва чувството на разочарование след организираната обиколка на забележителности. Децата може и да харесват този вид почивки, защото голяма част от забавленията са от рода на водни пързалки и други подобни. Те са предназначени за семейства. Дан пропуска да отбележи факта, че той е любител не само на пътешествията, на него му харесва и Сентър Паркс*. Във всеки случай ще бъде напълно погрешно да се твърди, че тези ваканции могат да имат нещо общо с пътешествията. Те са само за кратки почивки.

* Center Parcs – английски фамилен курорт. – *Б. пр.*

Твърдо не! Най-добрите нощни изживявания, най-завладяващите пътешествия са непланираните със своите случайни срещи, помощта от непознати и инцидентните открития.

Както споменах и по-рано, никой не твърди, че пътешестването е лесно нещо. В тази книга са описани и неприятни преживявания, особено стресиращ е гафът на Дан и сина му Уилф в ледената градска баня в Будапеща. Но изходът, на който Дан винаги разчита, е наличието на подходяща книга подръка. В случая не става дума за някакъв туристически наръчник, а за нещо свързано с мястото или за биографията на някаква личност. Така пътуването на Дан се превръща в амалгама от литература и философия. Изкуството да пътуваш в този смисъл е обратното на бягството – то е вглъбяване, ако можем да използваме тази дума за процеса на дълбокото и продуктивно осмисляне на средата.

Можем да кажем, че пътешествието има много повече общи черти с някогашното поклонничество, отколкото с напрегнатото забавление на всяка цена, предвиждано при сегашните почивки. Дали сам, като Кристиян в „Пътят на пилигрима“, или пък в компания, като пилигримите в „Кентърбърийски разкази“ (което май е най-веселата ваканция, описвана някога), това е пътуване на духа. Пилигримството е процес, насочен към израстването на личността, към себеопознаването и изграждането на връзки с другите, към преодоляването на лични драми и травми. С други думи, то е терапия. Този начин на пътуване възхвалява и австрийският писател Стефан Цвайг, който е един от литературните кумири на Дан. Роден през 1881 година, Цвайг е съвременник на свят, в който скоростта – бог, на който днес се кланяме – е била смятана за нещо грубо и просташко. Спокойствието и отказът от истеричното бързване могат да ни помогнат да бъдем по-благородни, да се отделим от вездесъщата техника и да се доближим до природата. Една от най-красивите части в книгата на Дан е посветена на скалните орли. Той е твърдо убеден, че посредством пътешестването влизаме в единение с дивата природа, от която буржоазният свят се опитва да ни дистанцира.

А най-важното от всичко е, че пътешестването – бихме могли да го определим като истинската форма на пътуването – събужда поета и философа у всеки от нас. Ние всички сме философи, но многообразието от ежедневни грижи в съвременния свят ни пречи да осъзнаем този факт, защото сме заети да търсим облекчение на болката, вместо да се изправим срещу нея и да я победим. Както казва приятелката ми Пени: „Когато глътнеш аналгин, болката не изчезва, просто ти не я усещаш.“ Всички ние лепим лейкопластите „алкохол“, „наркотици“, „изневери“, „хазарт“, „почивка“, „скъпи хотели“ и „приключения“ върху раните си, само и само да избутаме деня. Истинският пътешественик отказва лепенката и предприема пътешествието с душата си. Независимо дали то ще е трудно или лесно. Но той знае, че след дългото и мъчително изкачване гледката ще бъде великолепна.

Глава 1

ПЪТУВАЙ, НЕ ПРИСТИГАЙ

Хей, човече, забави.

„Туризмът не обичаше багаж...“, *Рейдиохед**

И аз като повечето хора усещам, че съм тръгнал на път, чак когато летището остане далеч зад гърба ми. Влаковете към Лондон през Чичестър, където живея, минават през Гетуик. Обзема ме познатото чувство на нетърпеливо очакване, когато минаваме през Хоршъм и Кроули** и по пътя Трий Бриджес. В началото е трудно да се определи кой от пътниците ще слезе на летището. След това обаче забелязвам големите куфари, а с приближаването хората около мен започват да се суетят. Започват да си гризат нервно ноктите, разтревожено проследявайки спирките по картата. Бизнесмените се концентрират. Те се разкриват чрез експлозия от телефонни разговори. Приповдигнато говорят за далечния си полет, описвайки в ярки краски нещо, което всъщност ще бъде досаден отчет на резултатите на конференция, организирана в някой бизнесцентър близо до провинциалното летище. След приключване на разговора те се обръщат с дълбока въздишка към прозореца, кондензирайки разочарованието си на малки капчици върху стъклото.

Скоро след това чувам дрънкащия шум на самолетните двигатели. Той се засилва до такава степен, че изнервените

* Radiohead – английска рокгрупа. – *Б. пр.*

** Градове по пътя в посока Лондон. – *Б. пр.*

туристи се втрещават в нищото със смесица от ужас и страхопочитание. Костюмираните шумно въздъхват. Всички започват да мърморят за претърсванията, докато за енти път проверят дали паспортите им са на място. След това настъпва суматохата по свалянето на саковете и куфарите. Слизането сякаш лишава всички от разум, дезориентирайки ги като животни, които усещат приближаването на ураган. Бизнесмените уж са над всичко това, но и те се скупчват заедно, подчинени на някакви невидими вибрации. На платформата куфарите се боричкат кой да бъде измъкнат пръв, но там са вече хората от предишния влак. Най-накрая и последната чанта бива издърпана. Вратите избибиткват, затварят се и автобусчето потегля.

Всички са успели да се качат. Без мен. Аз никога не слизам на летището. Моят път започва тогава, когато Гетуик остане далеч зад мен.

* * *

Подобно на милионите хора, пътуващи от Обединеното кралство към Европа всяка година, и аз се бях запъгил към Средиземноморието, по-точно към испанския бряг. За разлика от тези милиони хора аз пътувам до Марбея с влак.

Близо две десетилетия не съм се качвал на самолет, предпочитайки да пътувам по земя или море. Заради своята отживялост този чудат факт през изминалите десет години стана достояние на множество туристически агенции и вестници. „Нюзуик“ веднъж затрогващо ме нарече „Рицарят на бавното пътуване“. Десетина години вече бавното пътуване ту е на мода, ту излиза от нея и това почти винаги се свързва с опазването на околната среда. Намирам това за много странно. Смятам себе си за достатъчно загрижен за планетата, но истинската причина да избира този начин е, защото така е далеч по-интересно и забавно. Има и нещо друго – ако не пътувам така, изобщо нямам усещането, че пътувам.

Неоспорим факт е, че има места по света, до които няма как да не се лети, но 80% от пътуванията на англичаните са до Европа. Изумен съм от преобладаващата част на полетите сред тях. Самолетите са удивително творение, но не изпитвам и грам съмнение, че пътуванията се възприемат като задължение, превръщат се в повод за мърморене или на тях се гледа като на пречка за преодоляване: неизбежен евтин полет и ол инклузив пакет. Такава е нелицеприятната истина за съвременната почивка. Парадоксалното е, че възможността да пътуваме надалеч всъщност унищожава самото пътешествие – ние само пристигаме.

На гара „Виктория“ в Лондон си купих това-онова за пътната аптечка и се качих на таксито до гара „Св. Панкрас“, където възнамерявах да хвана влака Евростар. Имах резервация за спален вагон от Париж до Мадрид за същата вечер, с прекачване за Марбея на следващата сутрин. В таксито се почувствах като голям хитрец, сякаш бях ученик, избягал от час. Всичките тези хора, които ще се качат на самолета, сега седят в голяма зала с изкуствено осветление, заобиколени от скучни заведения и магазинчета. Те са престанали да пътуват и са се превърнали в товар, който доброволно е платил да бъде сортиран, измерен и напъхан в тясната седалка на самолета. Телата им скоро ще бъдат пребъркани за оръжия, бомби и ножове, а хората с пеленачета на ръце ще трябва да доказват, че в шишетата има кърма, а не нитроглицерин, като отпият малка глътка.

Разбира се, има хора, които са щастливи да бъдат транспортирани по такъв начин, независимо от забавянията, претърсванията и безумното боричкане за места при нискобюджетните полети, но един факт остава неизменен – по време на полета движението им ще е ограничено, а в мозъците им ще бъдат набивани повтарящи се и познати образи и филми на малкото екранче пред тях. След няколко часа ще бъдат доставени на друго летище. Сега, когато светът е жигосан от едни и същи търговски марки, с уеднаквена житейска граматика и концепции, за летящия пътник от Запада, затворен в самолета, взрян

в любимото си западно телевизионно шоу, който бива разтоварен на съответното летище, където се качва на такси до хотела си (несъмнено избран, защото предоставя западна храна и забавления), промяната е „огромна“. Започвате да се питате дали тези хора изобщо са отишли някъде.

Информационните табла по летищата са измамно услужливи, докато тези по гарите разбуждат въображението ми. Постоянно си фантазирам какъв друг човек бих могъл да бъда и си представям различния живот, който е можело да вода.

На „Св. Панкрас“ минах проверката по сигурността и след 25 минути вече пътувах към Париж. В Евростар започва да ме обзема пътешественическата романтика. Живял съм в Лондон дълги години и винаги ме е въодушевявала идеята за дългите пътешествия с влак. Чак сега осъзнавам, че в тези градски условия съвсем непредумишлено се е развила любовта ми към бавното пътуване.

* * *

Заселих се в Лондон, когато бях на 21 години, и останах там, докато навърших 33. Преместването ми в града беше съпътствано от нервно напрежение, защото съм отрасъл в малко градче в провинциална Англия. Един ден, в отчаян опит да намеря своето място в един голям и непреодолим град, реших да избягвам метрото и да се возя само с автобус.

С метрото стигаш от точка А до точка Б много бързо. То неоспоримо е ефективен и практичен транспорт, когато пътуваш към и от работното си място, но в него нямаш никакъв шанс да установиш точно къде си. Скоро разбрах защо като турист съм възприел Лондон като толкова стряскащ град. Имах проблясъци на спомени за места, абсолютно несвързани едно с друго. Лондон за мен беше като пощенска картичка – много и различни места, асоциирани с... да, това беше същинският проблем – асоциирани с нищо. Новините, със своите полухисторични криминални истории, изградиха в съзнанието ми

образа на Лондон като място на престъпления и туристически забележителности. Цялата му магия и история бяха удавени от рекламите за джин „Бийфийтърс“, страха от джебчии и от представата, че със сигурност кралските особи след цял ден, изпълнен с позиране пред фотографии, вечер разпускат в „Хард Рок Кафе“.

Разбиването на тази представа по време на пътуването с автобуса ми позволи да открия града по начин, който бе не само практически полезен, той изцяло промени отношението ми към живота в Лондон. Много хора ме нарекоха луд, защото губя толкова много време, пътувайки с автобуса, вместо да прегърна ритъма на метрополитена и да ползвам метрото, но аз не възприемах нещата по този начин. Харесваше ми да се разхождам в покрайнините и парковете, като сглобявах в ума си коя част на Лондон с коя се свързва. Открих забравени кътчета и сенчести улици между тях. Дори успях да придобия някаква представа и за терена – нещо, което градовете успяват да скрият изключително успешно.

Чувам ви как казвате: „Купи си карта, глупако!“, но картите са практически безполезни, ако нямате ориентир. След около година вече се чувствах доста по-комфортно в която и част на града да ме отведеше метрото. Скоро започнах инстинктивно да се ориентирам, без да се налага да сверявам улиците по картата. Градът, дори и толкова огромен и респектиращ като Лондон, най-накрая бе станал мой дом.

Сега практикувам този подход навсякъде, където отида. Винаги пътувам по най-бавния възможен начин, защото това придава на пътуването и посещаваните места далеч по-дълбок смисъл, отколкото ако човек прелети над океана по най-краткия път към дестинацията си, макар че това е далеч по-ефективно. А за мен е и особено, че бавното пътуване променя начина, по който разумът ми възприема света – в тази книга ще ви обясня как и вие да постигнете същия ефект.

Френският език във влака Евростар задълбочава усещането ми за комфорт, независимо че и без това не страдам от културен шок при пътуванията си. Същото нещо се случва, когато на чуждо място решиш да се отпуснеш. Възприемаш Кент и Северна Франция като едно цяло, тъй като преди хиляди години те са били свързани и предшествениците ни са сновели и по двете места. Само стълбовете за електричество са други, а колите се движат от погрешната страна на пътя. Това са различията. Бавното пътуване разкрива тънкостите в националните различия, които се проявяват като преходни идеи, каквито всъщност са. Да пристигнеш в един град с влак, а не със самолет, също променя начина, по който го възприемаш. Когато стигнеш „Гар дьо Нор“, възприемаш града по начин доста по-близък до този, по-който го чувстват жителите му. Малко груб, но като цяло въодушевяващ, без да е стряскащ... Така е доста по-лесно да се слееш с тълпата. Кой си и какво си, остава деликатно скрито за останалите.

Разликата с пристигането по въздух е огромна. След кацането на летище „Шарл дьо Гол“ се чувстваш обсаден отвсякъде. Рекламите, брошурите и офертите те натикват в ролята на турист, независимо дали си такъв, или не. Преди да се усетиш подсъзнателно, сам започваш да се възприемаш като такъв. Още с кацането си се превръщаш в икономическа статистика, готов да бъдеш отгърван от еврото си в замяна на джунджурийките, специално произведени за такива като теб.

Напуснах гарата заедно с другите местни, сливайки се на моменти с пътуващите по работа, пресекли река Сена. Едва показвайки се иззад катедралата „Нотр Дам“ от входа на метрото, и се оказах пред входа на гара „Остерлиц“, огрян от вечерното слънце. Оттук всяка вечер в 19:45 потегля за Мадрид влакът хотел „Елипсос“. Той изминава разстоянието от 1500 км за 13 часа срещу сумата от 100 паунда*. Ако са ви

* Към настоящия момент (средата на 2014 г.) 1 британски паунд = приблизително 2,41 лв. – *Б. пр.*

по-широки пръстите, срещу 700 паунда ще получите купе с екстри за двама, в което ще разполагате дори с душкабина. Във вагон-ресторанта ви чака вечеря без ограничения във виното, което можете да изпиете, а сутринта – закуска.

Пътниците на влака хотел „Елипсос“ се промениха през последните години – станаха по-млади. Все още се срещат на контени възрастни дами, туристи с огромни раници на гърба и костюмари, но младите семейства са далеч повече. Това е приказен начин за пътуване, но нека оставим фактите да говорят. Средногодишната заетост на влака е 87%. Ако ще пътувате през лятото или по време на училищните ваканции, трябва да направите резервацията си три месеца предварително, като така ще платите и най-ниската възможна цена. Ако уцелите точния момент (и купите билетите от британския офис на германските железници), можете да се сдобиете с билети първа класа за цялото си европейско пътешествие на цената на самолетни билети.

Чувството на очакване и възбуда се смесва с нервното напрежение, че би могъл да изпуснеш влака, особено пък ако си с децата, но след като успешно си се настанил в купето, всичко друго престава да бъде от значение. Шафнерът те поздравява и взема паспорта ти за твое собствено добро – за да не те буди при преминаването на границата с Испания. Осведомява се по кое време бихте предпочели да разгъне седалките в купето, превръщайки ги в легла. Предлага да резервира от твое име места във вагон-ресторанта за вечеря. За сина ми любимата част от всяко пътешествие е нощният влак. Сигурно се дължи на странната смесица от необичайни закуски, спални койки и различния екран, в който да се заляпва. Да не говорим за липсата на точен час на „време за лягане“. Всеки върви в своя си ритъм. Мама и татко се отпускат, защото децата няма къде да изчезнат, нито има неприятности, в които да се забъркат. Случайното отскачане до вагон-ресторанта е повод за забавление, особено с настъпването на вечерта, но като цяло човек си остава щастливо изолиран в своето купе, свободен да се отпусне по начин, невъзможен в салона на самолета.

В този конкретен случай споделях 4-местното спално купе с хора, които не познавах. Бях пръв в купето и при влизането на спътниците ми разменихме учтиви усмивки. След мен пристигнаха един силно татуиран мъж с бира в ръка, както и 15–16-годишно самовглъбено момче. То изглеждаше доста нервно и на секундата заби поглед в палмтопа* си. Татуираният ми предложи кутийка бира. Приех я и на свой ред му показах моите четири под седалката. Той се заля от смях и прие тази, която аз му предложих в замяна, подхващайки разговор, по време на който постоянно ме потупваше по коляното. Винаги е хубаво да има нещо, с което да стопиш леда между непознати в спално купе. Не толкова да избегнеш евентуални проблеми, както някои от вас може би си мислят, колкото в името на собствения ти комфорт. Размениш ли няколко усмивки и думи в началото, ще се чувстваш далеч по-спокоен по-нататък по време на пътуването. Често може да срещнеш студенти, тръгнали на обиколка през ваканцията, и те почти винаги знаят английски, което е голямо улеснение. От друга страна, изчанчените разговори с непознати са част от удоволствието. Невероятно е колко много може да се научи с помощта на жестове, мимики и изобилно сочене с пръст.

Огледах се в купето. Беше старо и донякъде захабено, но поддържано със старание и напълно чисто. Леглата още не бяха спуснати и долових, че и тримата искахме шафнерът да дойде да сгъне седалките и да пусне леглата на тяхно място. С излизането от Париж той пристигна. Оттеглихме се в коридора за малко и до ушите ми достигна типичното провлечено ломотене на млади американци по-нататък във вагона. През годините съм срещал много млади американци по влаковете, за разлика от млади британци. След като леглата ни бяха оправени и загърнати с топли зелени одеяла върху белите чаршафи и върху тях бяха оставени по една бутилка вода и чантичка с принадлежности за миене, се появи един около 60-годишен французин, който начумерено впери очи в билета си, след кое-

* Лаптоп с големина, удобна за боравене с една ръка. – *Б. пр.*

то баби поглед в едно от горните легла, което той му определяше. Изборът на горно или долно легло става при закупуването на билета, като долните легла определено предоставят по-голяма свобода на придвижване. Наложих се и тримата да помагаме, за да вдигнем огромния му куфар върху леглото му, след което той изчезна моментално в посока на платформата, размахал пакет цигари. Не го видяхме до следващата сутрин.

Събудих се в 6 часа, а татуираният и момчето все още спяха в леглата вляво от моето и над мен. Влакът се влачеше с характерното „тутуп-тутуп“, което ме беше приспало преди 7 часа, докато прекосяхме Франция. В един друг свят купето би било сметнато за прекалено малко за затворническа килия, но това капсулирано пространство позволяваше на ума ми да скита свободно. Бях се излегнал удобно, а докато се клатушкахме по пътя си, ме обзеха спомени за двайсет години пътешествия. Пътувал съм с безчет нощни влакове, но от първия имам много живи спомени. Четиринайсет часа по маршрута Венеция – Прага през 1994 година.

Бяхме тръгнали с моя приятел Хенри да пообиколим Европа и прекарахме нощта сгърчени на пода на коридора, като се редувахме да опънем схванатите си от свиването крака през отворената врата на течащата тоалетна. Скитахме цял месец на стоп през Франция, Италия, Чехия и Холандия, а до Флоренция, Прага и Амстердам – с влак. По онова време влаковете имаха едно съблазнително предимство – събуждаш се в нова държава, без да се налага да плащаш за нощувка. Бяхме почти без пари и нямахме никакви планове какво ще правим, освен няколкото забележителности, които бяхме решили да посетим. Наясно бях само с едно – на връщане щях да съм друг човек.

Без снимки на разположение, лежейки в леглото на влака хотел, пред очите ми се превърташе видеото на спомениите от това първо пътешествие. Преди всеки следващ спомен предният трябва да бъде възстановен напълно. Вървахме по някакъв черен път южно от Лион. Беше ранна, гореща сутрин. Бяхме се запътили към един къмпинг на петнайсетина километра.

Раниците ни бяха претърпени с неща, от които смятахме, че ще имаме нужда, преди на практика да установим от какво реално се нуждаем. Пътувахме на стоп, с няколко франка* в джоба, с карта, която се оказа абсолютно безполезна в полеви условия, и без да имаме алтернативен план, ако нещата не потръгнат. В онези дни мобилните телефони тежаха повече от тухла и ги притежаваха само тежкарите банкери с червени тиранти, така че ние си бяхме сам-самички и без никакъв контакт със света. Асфалтът беше пращен, а земята – обгоряла от слънцето, прежурящо през първите дни на септември. Имахме вода, но със сигурност не достатъчно. Без родители около нас, под тежестта на зараждащата се носталгия, спонтанно се почувствах отговорен. Мисля, че и Хенри изпитваше същото. Упорито мажехме вратовете си със слънцезащитния крем, докато мълчаливо се тътрехме по пътя. Само за някакви си 72 часа вече бяхме много далеч от домовете си. Спомням си пристъпите на чист ужас, вирайки се в непознатото. Опасността да се върнем предсрочно, подвели опашки, подигравателно надигаше глава всеки път, когато действителността се разминаваше с грандиозните ни очаквания.

Спряхме на един кръстопът, без никаква представа накъде да поемем. Седнахме на раниците и допихме малкото ни останала вода. Аз си свих една цигара. Нямаше коли, които да ни качат. Дремнахме малко под една сянка, но щом разбрахме, че водата ни свършва, ни връхлетя паника. Колкото по-могъщ се надигаше страхът, толкова по-хладнокръвно започнах да разсъждавам. Най-лошото вече се бе случило – бяхме се загубили наред пустошта в горещ летен ден, без вода и без ясна цел – и тогава ме обзе спокойствие, породено от неизпитвано досега чувство. Заля ме вълна на облекчение. И двамата се разкикотихме, като накрая се съгласихме, че това всъщност е нещото, заради което изобщо сме тръгнали на път. Липса на отговорности, а в конкретния момент и абсолютна липса на

* Национална валута на Франция преди въвеждането на еврото. – *Б. пр.*

идея за бъдещето. Освобождаване от товара на очакванията за успех в живота и за хората, в които трябва да се превърнем.

В края на краищата попаднахме на главен път и се захемме да стопираме с по-малко жар. Насред изблици от смях решихме да опитаме метода, показан в „Твоя е“* с Джон Кюсак. В един момент главният герой пада на колене и започва буквално да се моли на минаващите коли да спрат. Хенри заяви, че съм луд, но в момента, в който го направихме, една кола спря и ни качи. Това беше очукана таратайка, на която бяха махнали целия интериор. Настаних се на предната седалка и успях да проведа кратък разговор с шофьора, който се оказа само няколко години по-голям от мен, а колата от своя страна се оказа произведена през 1975 година, което я правеше мой набор.

Спомените и усещанията, които преживях наново в леглото на спалния вагон, бяха далеч по-истински от снимките, които бях направил по време на същинските събития. На тях се вижда леко кльощав зубър със слънчеви очила, гризещ ноктите си, но според мен приличам на младия Томас Едуард Лорънс**, намерил отдушник на любопитството си в приключенията. Когато искам да си припомня някое пътешествие, никога не гледам снимките от него. Най-важните аспекти на пътуванията – усещанията и наученото – се запазват през идните години само в ума на човека. Ако нещо си е струвало да бъде запомнено, ще бъде запомнено. Първоначално няма да осъзнаваш защото е останало в паметта ти, струвайки ти се маловажно, но по-късно ще разбереш.

Между другото, именно затова намирам гледането на снимки от пътуванията на други хора за изключително досадно. Всичко, което виждат в спомените си, преживяванията, които така възторжено се опитват да опишат, не са на снимките. Смятам, че снимките унищожават магията на спомена,

* *The Sure Thing*, 1985 г. – Б. *np.*

** Английски офицер и писател, прототип на главния герой във филма „Лорънс Арабски“, 1962 г. – Б. *np.*

който се запазва и променя в мозъка с времето, съпътстван и от неизбежните изкривявания от действителността. Да се опитваш да фиксираш тези моменти неизменни, е като да се опитваш от градинската пейка да възстановиш дървото, от което е била направена. Ако имаш късмет или си фотограф, може да се получи произведение на изкуството заради начина, по който пада светлината или заради композицията, но в нея няма да я има магията на момента, който е бил сниман.

* * *

Няколко часа по-късно пристигнахме на гара „Чамартин“ в Мадрид. Закъснението беше два часа и имаше известна опасност да не мога да се прекача на влага за Малага. Обикновено подхождам много внимателно и гледам да елиминирам опасността от подобни закъснения, ношните влакове в Испания и Италия често закъсняват, но това беше служебно пътуване, което ми натресоха в последната минута. Аз съм изпълнителен директор и съосновател на сайта unbound.co.uk и отивах в Марбея на среща с потенциален инвеститор. Другите двама съоснователи също щяха да дойдат, но те щяха да летят.

Трябваше ми няколко минути да поработя със специалното приложение за айфона ми, което бях свалил специално за целта, за да имам точна информация за мадридското метро и как да си купя билет за правилната линия. Мадридското метро, също като парижкото, изглежда някак несериозно в сравнение с лондонското с неговите просторни вагони и малките сребърни ръкохватки, които се люшкат пред вратите. Трябваше да пропътувам 16 спирки до Аточа Ренфе, като междуременно можех да зяпам останалите пътници. Беше пълно с безупречно облечени застаряващи дами, както и с пътуващи работници, но нямаше нито един скучно облечен в сиво служител, с каквито е пълен Лондон по това време на деня.

Чуждестранните гари ти предлагат толкова метафори, колкото и дестинации. Предполагам, че това се дължи на нагласата на пътуващия – по някаква неведома причина започваш да